

Çapa ve Cerrahpaşa Yerleşkelerinin Yeniden Yapılanması Kapsamında Master Plan Çalışması ve Problemler

Cemil Akçay¹, Ayşen Şolt², Ekrem Manisalı³,
Oğuz Çetinkale⁴

Özet

Çapa ve Cerrahpaşa Yerleşkeleri; İstanbul Üniversitesi bünyesinde yer alan, kuruluşundan bugüne kadar, aynı isimle anılan iki ayrı sağlık hizmeti ve eğitimi sunan Tıp Fakültelerini barındırmaktadır. Bu yerleşkelerde, iki Tıp Fakültesi ile birlikte; Diş Hekimliği Fakültesi, Enstitüler ve meslek yüksekokulları hizmet vermektedir. Her iki yerleşkede bulunan yapılarda; yapısal, işlevsel sorunların yanı sıra, alt yapı sorunları da bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesi'nin sağlık hizmeti ve eğitimi alanındaki teknik yatırım, renovasyon, modernizasyon, güvenli yapı ihtiyacı ve bu konu ile ilgili sorumlulukları, özellikle 1999 depreminden sonra önemli oranda artmıştır (Çetinkale, 2010). Bunun yanı sıra, öğretim ve sağlık hizmeti alanında artan iş yükü ile birlikte, tıbbi teknolojik gelişmelerin donanımsal olarak mevcut sağlık hizmeti yapılarına yansımaları ve altyapı sorunları, kullanılmakta olan sağlık yapılarını yetersiz kılmaktadır. Bu nedenle söz konusu yapılarda ihtiyacın karşılanmasında etken olan yeterli modern donanım, ancak yeni bir yapılanma süreci ile yüksek nitelikte ve geniş kapsamlı bir master plan hazırlanarak uygulanması ile mümkün olabilecektir. Master plan çalışmasının ilk hedefi, sağlık eğitim ve hizmet yatırımlarının ve planlamasının; mimarlık, mühendislik bakımından profesyonelce, yüksek teknik bilgi ve birikim kullanılarak, özellikle günümüz bilgisayar teknolojilerinden yararlanılarak etkili ve verimli bir biçimde irdelenerek gerçekleştirilmesidir. İkinci hedef ise söz konusu çalışma ile teknik bilgi transferinin ve dolayısıyla üstün iş veriminin sağlanmasıdır. Bu çalışma kapsamında, Çapa ve Cerrahpaşa yerleşimleri özelinde sağlık ve eğitim hizmetinin bir arada verildiği yerleşimlerde yeterli nitelik, nicelik ve modern alt yapıya sahip yapıları kapsayan master planların genel prensipleri ile tasarım ilkeleri ortaya konulacaktır. Planlama ve uygulama safhalarında karşılaşılabilecek muhtemel teknik, ekonomik, mali ve bürokratik problemler tespit edilecek ve çözüm teklifleri tartışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Master plan, Çapa Yerleşkesi, Cerrahpaşa Yerleşkesi, Tıp Fakültesi

¹ Dr. İnş. Yük. Müh. İstanbul Üniversitesi, 05336525529, cakcay@istanbul.edu.tr

² Y. İç Mimar, İstanbul Üniversitesi, 05337157227, asolt@istanbul.edu.tr

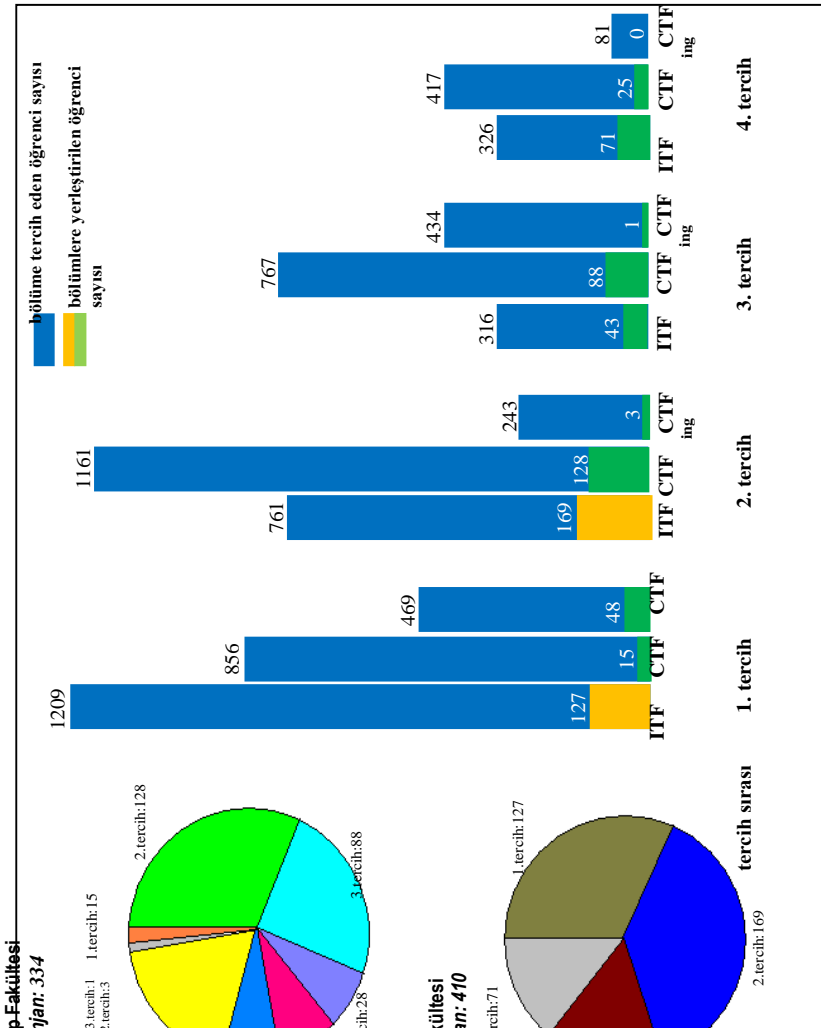
³ Prof. Dr. İ.Ü. İnşaat Mühendisliği Bölümü, 05323252374,
ekremmanisali@yahoo.com

⁴ Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, 05322135143, oguzcetinkale@yahoo.com

Giriş

İstanbul Üniversitesi, bünyesinde İstanbul Tıp Fakültesi (Çapa) ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi olmak üzere, ulusal ve uluslararası alanda çok önemli prestije sahip iki büyük tıp fakültesi bulundurmaktadır. Tıp fakültesi hastaneleri; eğitim, araştırma ve uygulama yapan kurumlardır. Her iki fakülte de, ülkemizdeki her ilden hasta profiline sahiptir. Örneğin Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin yıllık hasta potansiyelinin %14'ü il dışından olup, hastaların yarısı ise Ankara'nın doğusunda kalan illerden gelmektedir (Enver, 2010). İstanbul Tıp Fakültesinde de, Cerrahpaşa Tıp Fakültesine paralel bir durum söz konusudur. Son iki yılda, il dışından gelen hasta sayısı yüz bin kişi artmıştır (Saydam, 2011). Bununla birlikte ÖSYM tarafından yapılan Lisans Yerleştirme sınavında ilk 500'e giren öğrencilerden Tıp Fakültesi tercih edenler arasında söz konusu iki fakültenin tercih edilme oranı da yüksektir. Aşağıdaki tabloda bu durum açıkça görülmektedir (Kozikoğlu, Kavlak, 2010).

Tablo 1. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Tercih Edilme Durumu

İstanbul Tıp Fakültesi ve Cerrahpaşa Tıp Fakülteleri sağlık eğitimi ve hizmeti sunulan yapılar değerlendirildiğinde; her iki Tıp Fakültesi'nde dörder adet tescilli tarihi yapı bulunduğu, tescilli tarihi yapıların haricinde kalan binaların tescilsiz yapılar olduğu görülmektedir. 1970'li yıllarda inşa edilen tescilsiz yapıların, 2007 Deprem Yönetmeliği kriterlerini sağlamadığı bilinmektedir. Bu binaların bir kısmında 2000 yılından itibaren güçlendirme işlemi yapılmıştır. Güçlendirme yapılamayan binaların bir kısmı ise zaman içerisinde meydana gelen yapısal hasarlardan dolayı boşaltılmış ve hizmet verilemeyecek durumdadır. Gerek güvenli yapı ihtiyacı, gerekse güncel ihtiyacı karşılayan modern donanımlı yapı ve sorunsuz alt yapı gereksinimi, yeniden yapılanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu gereklilik; eğitim ve sağlık hizmet yatırımlarını ihtiva edecek, dönüşüm ihtiyaçlarını karşılayacak bir master plan yapılması ve bu master plan doğrultusunda, etaplar halinde yapıların yeniden yapılması ile mümkün olacaktır.

Yeniden Yapılanmada Karşılaşılması Muhtemel Problemler

Her iki yerleşke Tarihi yarımada içerisinde yer almakta ve yaklaşık 400.000 m² kapalı alana sahiptir. Yeniden yapılanma kapsamında ihtiyaç duyulan kapalı alan ise 900.000 m²'dir. Her iki yerleşkede de yüksek deprem riski söz konusudur. Bununla birlikte yeniden yapılanma çerçevesinde yaşanması muhtemel problem ve riskler aşağıda sıralanmıştır:

- Tarihi yarımada da arkeolojik kalıntı çıkma ihtimali
- 900.000 m² kapalı alan için ortaya çıkması muhtemel inşaat maliyeti
- İnşaat sırasında sağlık ve eğitim hizmetinin sürdürülmesi nedeni ile karşılaşılması muhtemel problem ve zorluklar
- İnşaat sırasında hasta sayısında meydana gelecek azalma nedeni ile döner sermaye gelirinin düşmesi
- Alternatif yerleşim bölgelerine taşınması durumunda marka değerinin kaybolma riski
- Alternatif yerleşim birimlerine göre inşaat maliyetinin daha fazla olma ihtimali
- Alternatif yerleşim bölgelerine taşınması durumunda tercih edilme oranının düşmesi riski
- Etaplar halinde inşaatın yapılacağı olmasından dolayı inşa süresinin uzaması

Yerleşkelerin Değerlendirilmesi

Her iki yerleşkenin de master plan kapsamında yeniden yapılması aşağıdaki kriterler doğrultusunda değerlendirilecektir.

- Ulaşım
- Tarihi çevre ve tarihi çevreye katkı

- Çevresel ekonomiye katkı
- Çekim merkezi olması
- Afetler sırasındaki işlevi
- Alternatif maliyetler

Ulaşım

Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakülte yerleşkeleri, şehrin her noktasından kısa zamanda ve kolaylıkla erişilebilir durumdadır ve toplu taşıma (metro, hafif raylı toplu taşıma araçları, otobüs, dolmuş, tren, deniz yolu) güzergahı üzerinde yer almaktadır. Bununla birlikte havaalanının yakın olması, şehir dışından gelen hastalar içinde önemli bir avantajdır. İleriye yönelik planlamada; Marmaray projesine paralel yapılacak metro hattının Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden geçecek olması yapıya erişiminde önemli rol oynamaktadır. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin sahile oldukça yakın olması, yapılacak düzenlemeyle deniz yoluyla hasta transferini de mümkün kılacaktır.

Her iki Tıp Fakültesinin de, kente yakınlık ve kolay erişilebilirliğinin, önemli bir kriter olduğu ve kent arasındaki ilişkiyi sağlayacak sistematik bir ulaşım ağına sahip olmasının sürdürülebilirliği vazgeçilemez bir unsurdur.

Tarihi Çevre ve Tarihi Çevreye Katkı

İstanbul, fiziksel boyutları ile bir dünya şehri niteliğindedir ve Avrupa ile Yakın doğunun en büyük şehri olarak bilinmektedir. Bu itibarla, İstanbul çok sayıda hastane, klinik ve laboratuvarla birlikte ülkenin tıbbi araştırma merkezidir. Bu yönü ile tıbbi turizme katkısı büyüktür ve kent bu alanda çok hızlı ilerlemektedir. Öyle ki İngiltere ve Almanya gibi Batı Avrupa ülkeleri, dar gelirli hastalarını yüksek teknolojik tıbbi tedavi ve operasyonlar için İstanbul'a göndermektedir (İstanbul Tarihi, 2011). Bu hizmet sunumunda etkili olan ve sağlık hizmeti almak için hastaneye başvuran hastaların ayakta veya yatırılarak tedavisi ile sağlık hizmetleriyle ilgili tüm alanlarda eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama yaparak, sağlık personeli yetiştirmek olan Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakülteleri, sağlık hizmet önemli bir yere sahiptirler.

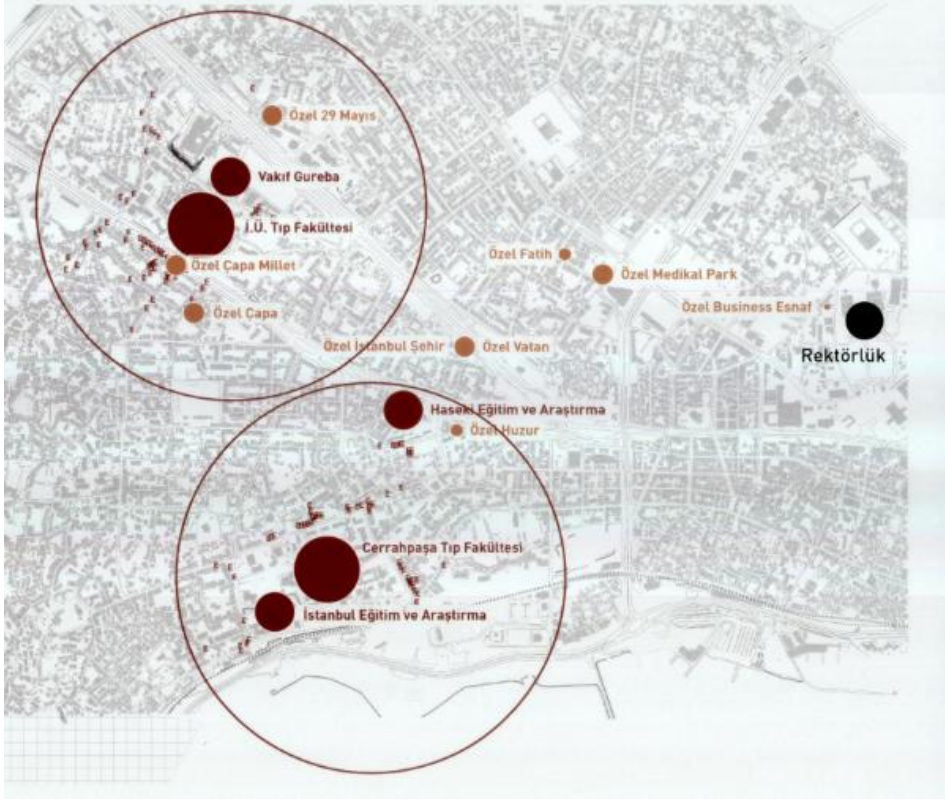
İstanbul'un Tarihi yarımada olarak tanımlanan bölgesinde yer alan, Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakülteleri, içinde bulunduğu bölge itibari ile Bizans ve Osmanlı dönemlerinden kalma tarihi yarımada'nın simgeleri saray, cami, kilise, çeşme, dikilitaş ve konutlar ile komşuluk içindedir. Bu nedenle çevresi ile ele alındığında yeni biçimlenme ihtiyacında olan Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakülteleri; gelenekselleşmiş dokunun yıpranmamasını ve ezilmemesini temel alarak yeni bir tasarımı anlayışı ile yenilenme ihtiyacındadır (Utkutuğ ve diğ., 1993). Bu doğrultuda yapılacak dönüşüm, tarihi çevreye ve sosyal-ekonomik yapıya olumlu katkıda bulunacaktır.

Şekil 1. Tarihi Yarımada'nın uydudan görünümü (Uydu Fotoğrafi 2011, İBB)

Çevresel Ekonomiye Katkı

1960'lı yıllardan itibaren, Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakülteleri, buldukları çevrenin ekonomik, fiziksel ve kültürel gelişimini etkileyerek devamlılığını sağlamaktadır. Sağlık hizmetleri ile araştırma ve bilimsel alanda hizmet üretimi sunan, Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakülteleri, buldukları çevrede eczaneler, laboratuvarlar, tanı merkezleri, özel hastaneler, restoranlar, otel ve pansiyonlar gibi işletmelerin açılmasında etken olarak ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Tıp fakültelerinin bu katkısına paralel olarak yakın çevresinde bir çok eğitim kurumunun açılmasında (Bezmi Alem Vakıf Üniversitesi, Medipol Üniversitesi, Haliç Üniversitesi) teşvik edici bir rol üstlenmiştir. Bu durum, göz önüne alındığında, bulunduğu bölge itibarı ile Cerrahpaşa ve İstanbul Tıp Fakültelerinin ekonomiye olumlu katkısının olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Şekil 2. Tıp Fakülteleri Çevresinde Oluşan Sağlık Yatırımları
(Kozikoğlu, Kavlak 2010)

Çekim Merkezi Olması

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa ve İstanbul (Çapa) Tıp Fakülteleri, ülkemizdeki 7536 kişilik Tıp Fakültesi kontenjanının yaklaşık %32'si tarafından tercih edilmektedir. Her bir fakülte için öğrenci sayısı 5.000 civarındadır. İstanbul Tıp Fakültesi (Çapa), tıpta en yüksek puan sıralamasında birinci sıradadır. Ülkemizin yanı sıra, altı yüz üzerinde yabancı uyruklu öğrenci de her iki fakültede öğrenimlerini sürdürmektedir. Fakültelerin, bilimsel ve uygulamalı eğitimi, öğrenim için bir temel olan klinik ve toplumsal ortamda sorun çözümüyle birleştirmeyi hedeflemesi, öğrenciler ve hastalar açısından çekim merkezi durumuna getirmektedir. Bu niteliği kazanmasında; Fakültelerin konumu, kaliteli eğitim ve hizmet sunumunda ki başarısı önemli bir etkidir.

Afetler Sırasındaki İşlevi

İstanbul'da meydana gelecek olası bir afet durumunda her iki tıp fakültesi yerleşkesi toplanma ve acil yardım ihtiyaçları, hatta barınma ihtiyacı için kullanılabilir niteliktedir. Alternatif ulaşım yollarıyla özellikle Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'ne ulaşılması afet anında yerleşkelerin önemli bir görev ve misyon yüklemektedir. Karayollarının servis dışı kalma olasılığına karşı hava ve deniz yoluyla yerleşkelere ulaşılabilmesi, çevrede meydana gelmesi olası yüksek hasar sonucu barınma için gerekli açık alan ihtiyacı ve ilk müdahalenin yapılması için gerekli tıbbi desteğin sağlanması hususunda Tıp Fakülteleri öncü roller üstlenecektir.

Şekil 3. İTF ve CTF yerleşkelerinin konumu

Alternatif Maliyetler

Çalışma kapsamında, her iki yerleşkenin yerinde yeniden inşaa edilerek yatak kapasitesinin aynı kalması; farklı alanlarda inşaa edilerek yatak kapasitesinin artması ve mevcut alanda tıp fakültelerinin yatak kapasitelerinin azaltılarak üçüncü bir yerleşke inşaa edilmesi seçeneklerinden oluşan üç farklı senaryo ele alınmıştır (Kozikoğlu, Kavlak, 2010) Tablo 4'te söz konusu senaryolar görülmektedir.

Tablo 4. İnşaat Maliyet Analizi

Alanda yıkım ve fazlamalı yapılaşma (2200 yatak)	Alan	İnce maliyet	Ekipman ve diğerleri	toplam \$	toplam TL	maliyet m ² /T L	kaba maliyet
Senaryo 1 Tüm fakülteler oldukları yerde kalıyorlar ve yatak sayıları değişmiyor.							
Üniversite toplam kapalı alanı	1.300.000						
ITF kapalı mekanlar	286.750	86.025.000	129.037.500	269.147.250	382.189.095	3333	54.084.750
CTF kapalı mekanlar	352.000	105.600.000	158.400.000	329.824.000	468.350.080	1331	65.824.000
				598.971.250	850.539.175		119.908.750

Desantrale

e

Kampüste

e

yapılaşma

a

(3000 yatak)

Senaryo 2

Tüm fakülteler şehir dışına taşınıyorlar ve yatak sayıları artıyor. Dağınık yerleşime geçiliyor.

Alanda yıkım ve fazlamalı yapılaşma (3000 yatak)	Alan	İnce maliyet	Ekipman ve diğerleri	toplam \$	toplam TL	maliyet m ² /T L	kaba maliyet
Üniversite toplam kapalı alanı	1.150.000						

ITF							
kapalı	296.000	88.800.00	133.200.0	277.574.0	394.155.08	1332	55.574.00
mekanlar		0	00	00	0		0
1							
CTF							
kapalı	363.000	108.900.0	163.350.0	340.362.0	483.314.04	1331	68.112.00
mekanlar		00	00	00	0		0
1							
				617.936.0	877.469.12		123.686.0
				00	0		00

**Desantrali
ze
Kampüst
e
yapılaşm
a
(3000
yatak)**

Senaryo 3

Tüm fakülteler yerlerinde kalıyor ve küçülüyorlar. Ek olarak dışarıda bir hastane kampüsü daha kuruluyor.

	Alan	İnce maliyet	Ekipman ve diğerleri	toplam \$	toplam TL	maliyet m ² /T L	kaba maliyet
Üniversite toplam kapalı alanı	1.300.000						
ITF kapalı mekanlar	305.000	91.575.000	137.362.500	288.063.500	409.050.170		59.126.000
1							
CTF kapalı mekanlar	374.000	112.200.000	168.300.000	352.836.000	501.027.120		72.336.000
1							
Ek / yeni kampüs	250.000	75.000.000	112.500.000	283.500.000	482.570.000		96.000.000
				924.399.500	1.312.647.290		131.462.000

Metrekare inşaat maliyetlerinin birbirine yakın seviyelerde çıktığı senaryolarda, en düşük maliyet; mevcut yatak kapasitesinin korunarak yerinde inşaa edilme seçeneği

olduğu görülmektedir. Ancak yatak başı maliyet düşünülürken, birinci seçenek diğer seçeneklere nazaran daha maliyetli olmaktadır. Etaplar halinde inşaatın yapılması dolayısıyla sürenin uzaması, arkeolojik kalıntı riski v.b. risk faktörleri düşünülürken söz konusu maliyet farkının kabul edilebilir olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Ülkemizde, sağlık hizmet eğitimi ve sunumunda önemli bir yere sahip olan; İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve İstanbul (Çapa) Tıp Fakültesi yerleşkeleri için dönüşüm ve modernizasyon ihtiyacı duyulmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetinin güvenli, modern ve çağın gerektirdiği koşullarda verilebilmesi için her iki yerleşkenin reorganize edilmesi gerekmektedir. Ancak her iki yerleşkenin bulunduğu fiziksel çevre koşullarından dolayı, yeniden yapılanmanın beraberinde getirdiği problem ve risk faktörleri bulunmaktadır. Bu çalışmada, ortaya konulan kriterler çerçevesinde, anılan iki Tıp Fakültesinin mevcut yerlerinde yeniden inşa edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kaynaklar

- Enver Ö., (2010), Kişisel Görüşme, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanı
- Çetinkale O, (2010), Kişisel Görüşme İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi
- İstanbul Tarihi, (2011), <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul>, İstanbul.
- Kozikoğlu, N., Kavlak, E., (2010) İstanbul Üniversitesi Sağlık Kampüsleri Yeniden Yapılanma Analizleri, İstanbul, Türkiye
- Saydam, M.B., (2010), Kişisel Görüşme, İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Dekanı
- Teknik Şartname (2010), İ.Ü. İstanbul Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Çapa ve Cerrahpaşa Yerleşkeleri Yeniden Yapılandırılması Teknik Şartname Çalışması, İstanbul.
- Tipi, Ç.B, (2007) Tıp Fakültesi Hastanelerinin Erişebilirlik, Kullanışlılık Ve Kullanıcı Memnuniyeti Kapsamında Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Önerisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye, s 33
- Utku Z., Aksulu I., Urak G. ve diğ. (1993), Tarihi Çevre Koruma – Yenileme Çalışmalarında Kentsel Bölge Ölçeği: Ankara Kale Önü Koyunpazarı Yokuşu Koruma - Geliştirme Projesi Örneği, Ankara, Türkiye, s 424
- Uydu Fotoğrafi, (2011) Tarihi Yarımadanın Uydudan Görünümü, İTF ve CTF Yerleşkelerinin Konumu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB).
- Uydu Fotoğrafi, (2011), <http://dugumkume.org/uydudan-istanbul>, İstanbul